

PAPER DETAILS

TITLE: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dinleme Metinleri: "Yabancılar İçin Türkçe" Adli Ders Kitabı Örneği

AUTHORS: Büsra Güven

PAGES: 97-110

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3400015>

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dinleme Metinleri:**“Yabancılar İçin Türkçe” Adlı Ders Kitabı Örneği ***Büşra GÜVEN¹

Geliş Tarihi: 11.09.2023
Kabul Tarihi: 20.11.2023
Yayın Tarihi: 25.12.2023
Değerlendirme: İki Dış Hakem /
Çift Taraflı Körleme
Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi:

Güven, Büşra (2023). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dinleme Metinleri: “Yabancılar İçin Türkçe” Adlı Ders Kitabı Örneği. *International Journal of Language and Translation Studies*, 3/2, 97-110.

Benzerlik Taraması: Yapıldı –
iThenticate

Etik Bildirim:
lotusjournal@selcuk.edu.tr

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans Yazarlar: Dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Öz

Bu araştırmada temel dil becerilerinden dinleme becerisi ele alınmıştır. Dinleme becerisi diğer beceriler olan konuşma, okuma ve yazmaya oranla ortalama günlük yaşamda en çok kullanılan (%45) beceridir. Bu çerçevede bakıldığında günlük iletişimin yaklaşık yarısını oluşturan dinleme oldukça önemlidir ve etkili bir iletişimin olmazsa olmazlarından. Ana dil eğitiminde olduğu gibi yabancı dil eğitiminde de söz konusu becerinin üzerinde durulmalı ve yabancı dil derslerinde göz ardı edilmemelidir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde söz konusu becerinin ne ölçüde yer aldığı, dinleme becerisinin kazandırılması ve geliştirilmesi konusunda bilim insanlarınca geliştirilen kriterlere ne ölçüde uyulduğunun tespiti bu araştırmanın odak noktasını oluşturmuştur. Bilindiği üzere ders kitapları dil becerilerinin geliştirilmesinde en önemli ders materyallerinin başında gelmektedir. Bu nedenle Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından hazırlanan ve aynı birimin derslerinde kullanılan “Yabancılar İçin Türkçe” başlıklı ders kitabı setinin A1 düzeyindeki kitabı örneklem olarak seçilmiştir. Bu çerçevede adı geçen kitabın 6 ünitesinde yer alan toplam 22 dinleme aktivitesi Anita Klinglmair tarafından derlenen kriterler çerçevesinde incelenmiş ve ilgili kitapta yer alan dinleme metinlerinin söz konusu kriterleri büyük oranda karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Dinleme Becerisi, Dinleme Metinlerinin İncelenmesi, Dinleme Kriterleri

* Etik Beyan: * Bu makale, Gazi Üniversitesi Uluslararası Genç Araştırmacılar Kongresi III’te sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dinleme Metinleri: ‘Yabancılar İçin Türkçe’ Adlı Ders Kitabı Örneği” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

¹ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi, Ankara, Türkiye, busraguven@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1419-6289

Listening Text in Turkish Language Teaching Coursebooks as a Foreign Language: An Example of a Coursebook Called “Turkish for Foreigners” *

Büşra GÜVEN²

Date of Submission: 11.09.2023

Date of Acceptance: 20.11.2023

Date of Publication: 25.12.2023

Peer-Review: Double

Anonymized - Two External

Article Type: Research Article

Citation:

Güven, Büşra (2023). Listening Text in Turkish Language Teaching Coursebooks as a Foreign Language: An Example of a Coursebook Called “Turkish for Foreigners”. *International Journal of Language and Translation Studies*, 3/2, 97-110.

Plagiarism Checks: Yes - iThenticate

Complaints: lotusjournal@selcuk.edu.tr

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstract

In this study, listening skill, one of the basic language skills, is discussed. Listening skill is used the most (45%) in daily life on average compared to other skills such as speaking, reading, and writing. In this context, listening, which constitutes about half of daily communication, is essential and is one of the sine qua non of effective communication. As in mother tongue education, this skill should be emphasized in foreign language education and should not be ignored in foreign language lessons. The focal point of this study is to determine to what extent this skill is included in teaching Turkish as a foreign language and to what extent the criteria developed by scientists for the acquisition and development of listening skills are complied with. As it is known, textbooks are one of the most essential course materials in developing language skills. For this reason, the A1 level book of the textbook set titled "Turkish for Foreigners" prepared by Gazi University Turkish Language Learning Research and Application Centre (TÖMER) and used in the courses of the same unit was selected as a sample. In this framework, a total of 22 listening activities in 6 units of the book above were analyzed within the framework of the criteria compiled by Anita Klinglmaier, and it was concluded that the listening texts in the relevant book meet the criteria to a great extent.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Listening Skills, Analysis of Listening Texts, Listening Criteria

Ethical Statement: * This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled “Listening Text in Turkish Language Teaching Coursebooks as a Foreign Language: An Example of a Coursebook Called ‘Turkish for Foreigners’”, orally delivered at the Gazi University International Young Researchers Congress III.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

² Res. Ass., Gazi University, Graduate School of Educational Sciences, Turkish Education, Ankara, Turkey, busraguven@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1419-6289

Giriş

Diğer birçok dilin olduğu gibi Türkçenin de yabancı dil olarak öğretilmesinde amaç, temel dil becerileri olarak adlandırılan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesidir. Bu doğrultuda öğretim programları hazırlanmakta, seviyelere göre ders materyalleri oluşturulmakta ve derslerde kullanılmaktadır.

Bahsi geçen becerilerden birisi olan dinleme, günlük hayatta insanların en çok maruz kaldığı beceridir. Gücüeter (2009: 163), “Bir kişinin, bir gün boyunca yaptığı faaliyetler takip edilirse uykuyla geçirilen zamandan sonra en çok konuşma ve dinlemeye zaman ayrıldığı görülecektir.” ifadesiyle dinlemenin günlük hayattaki öneminden bahsetmektedir.

Aldyab (2017: 442) insanların günlük olarak iletişimde harcadıkları zamanın dağılımını şu şekilde ifade etmektedir: dinleme %45, konuşma %30, okuma ve yazma birlikte %25. Lüle Mert de (2016: 507) yine dinlemenin %45 civarında en çok kullanılan beceri olduğunu aktarmaktadır.

Günlük hayatta en çok kullanılan bu beceri aynı zamanda “yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisinden en zor gelişenidir” (Demirel, 2021: 98) ve bu nedenle yabancı dil derslerinde asla ihmal edilmemesi ve büyük bir hassasiyetle üzerinde durulması gerekmektedir. Çünkü “Dinleme, okuma gibi, bilgi edinmenin önemli yollarından biridir. İyi bir dinleme olmadıkça iyi konuşmaya ve iyi yazmaya imkân yoktur. Bu bakımdan okuma kadar, dinlemenin de başarıımızdaki payı büyüktür. Yalnız örgün eğitimin değil iş ve çalışma hayatında kurulan dostluk, arkadaşlık gibi ilişkilerin de dinleme ile yakından ilgisi vardır” (Özbay, 2005: 71).

Bu düşüncelerden hareketle bu araştırmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi için kullanılan ders kitaplarında yer alan dinleme aktiviteleri konu edilmiştir ve örneklem olarak seçilen ve Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından yayımlanan “Yabancılar İçin Türkçe” adlı ders kitabı setinin A1 düzeyi ders kitabında yer alan dinleme metinleri Anita Klinglmair’in, dinleme becerisine yönelik araştırmalar yapan Barkowski, Beile ve Kast adlı bilim insanlarının geliştirdikleri kriter kataloglarından derlediği kriterlere göre incelenmiştir.

Araştırmada “Araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi” (Özkan, 2021: 2) olarak tanımlanan doküman analizi yöntemi ve bu doğrultuda içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Dinleme, Dinleme Becerisi ve Dinleme Metinleri

“İşitmek için kulak vermek” (TDK, 2005: 534) olarak tanımlanan dinlemek, “dinleyicinin önce söylenenlerle, sonra söylenenler arasında bağlantı kurma ve iletişim içindeki işlevini anlama yeteneğidir” (Erten’den aktaran, Temur, 2001: 61). Dinleme becerisi ise özellikle yabancı dil eğitiminde yabancı dilde söylenenleri anlama ve sonrasında reaksiyon göstermektir.

Dinleme becerisinin edinilmesi ve geliştirilmesi zor bir süreçtir. Çünkü Epçaçan’ın da belirttiği gibi (2013: 335), “dilın dört temel işlevinden biri olan dinleme, kişiler arasında iletişimin vazgeçilmez bir unsuru, anlatıcıdan gelen mesajları anlama ve yorumlama çabası;

işitmeyi de içine alan kapsamlı, karmaşık, aktif bir süreç; çok boyutlu bir olgu; amaçlı bir davranış ve insanın seçme özgürlüğünün de bir yansıması olarak insan beyninin bilişsel süreçlerini gerektiren zihinsel bir etkinliktir". Buna rağmen dinleme geliştirilebilir. Söz konusu becerinin gelişmesine ise özellikle seviyeye uygun ve yoğun bir şekilde dinlemelerin yapılması, dinleme stratejilerinin edinilmesi ve dersin hedef dilde yürütülmesi katkı sağlayabilecektir.

Dinleme metinleri ise söz konusu becerinin gelişmesi için özel olarak tasarlanmış metinlerdir. Bu metinler hem öğrencinin gelişiminin takip edilebilmesi hem de öğrencilerin çeşitli dinleme stratejilerini uygulayabilmesi için belli sorularla desteklenmektedir. Bunun yanı sıra: "Dinleme metinleri öğrencinin hedef dile ait kelime ve telaffuz bilgisiyle ilgili bilgilere ulaşmasının ilk basamağıdır. Dinleme vasıtasıyla öğrenilen kelimeler, tamamlayıcı etkinliklerin yardımıyla diğer dil becerilerine de kaynak oluşturmaktadır" (Korkmaz, 2019: 263).

"Yabancılar İçin Türkçe" Adlı Ders Kitabı

Araştırma kapsamında dinleme metinleri incelenen "Yabancılar İçin Türkçe" adlı ders kitabı Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından aynı adla yayımlanan kitap setinin temel düzeyi olan A1 ders kitabıdır. Söz konusu öğretim seti A1-A2, B1-B2 ve C1 düzeyinde beş ders kitabından oluşmaktadır. Dinleme metinleri incelenen kitap 22 yazar tarafından kaleme alınmıştır. 2020 yılında yayımlanan ders kitabının editörleri Dr. Mustafa Kurt ve Dr. Nezir Temur, yayın koordinatörü ise Prof. Dr. Yaşar Aydemir'dir.

Araştırma Kapsamında Uygulanan Kriterler

Yabancı dil öğretmeye yönelik oluşturulan ders materyalleri belli kriterler kapsamında hazırlanmaktadır. Geçmişten günümüze en önemli ders materyali olan ders kitapları hazırlanırken de bu doğrultuda geliştirilen kriterler ölçüt olarak alınmakta ve çeşitli incelemelerden geçerek yayımlanmaktadır. Söz konusu kitapların içerisinde yer alan dinleme metinleri de gelişigüzel seçilmemekte; konuya, seviyeye ve ulaşılmak istenen kazanımlara yönelik olarak tasarlanmaktadır.

Dinleme metinlerinin nasıl olması gerektiği hususunda da çeşitli bilim insanları tarafından kriterler geliştirilmekte ve bu durum birçok araştırmaya konu edilmektedir. Geliştirilen kriterlerden birisi de Anita Klinglmair tarafından derlenmiştir. Bu araştırmada kullanılan kriterleri adı geçen kişi dinleme becerisine yönelik araştırmalar yapan Barkowski, Beile ve Kast adlı bilim insanlarının geliştirdikleri kriter kataloglarından derlemiştir. İlgili katalogda yer alan toplam 16 kriterden bu çalışmada A1 seviyesine uygun olduğu düşünülen 8 kriter ele alınmıştır. Diğer 8 kriter, bölgesel lehçe (Regiolekt) ve belirli bir sosyal grubun diliyle ilgili (Soziolekt) maddelerin bulunması ve A1 düzeyinin üstündeki seviyelerde ele alınabilecek kriterler olması sebebiyle araştırmada kapsam dışı bırakılmıştır.

Buna göre yabancı dil kitaplarında yer alan dinleme metinlerinde bulunması gereken unsurlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- 1- Dinleme metinlerinin konuları göçmenler için önem arz etmeli.
- 2- Konuşmalarda kişilerin birbirleriyle olan ilişki düzeyleri konu edilmeli.

- 3- Ana dili konuşmayan karakterlere de yer verilmeli.
- 4- Metinler özgün (otantik) olmalı.
- 5- Sadece kitabi dil değil, günlük sokak dili de yer almalı.
- 6- Tüm metin türleri yer almalı (monolog/diyalog).
- 7- Farklı dinleme türleri kullanılmalı.
- 8- Tüm soru tiplerine yer verilmeli.

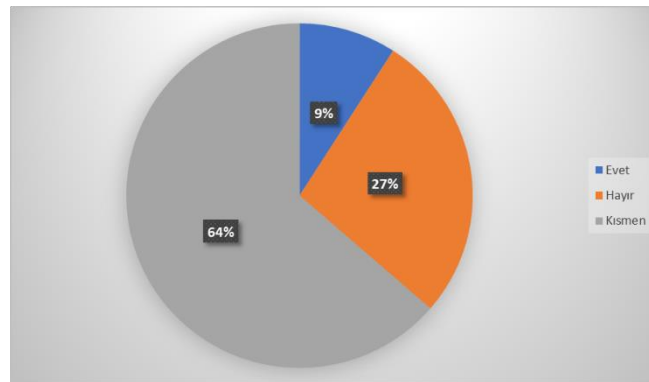
Bu çerçevede, Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından yayımlanan “Yabancılar İçin Türkçe” adlı ders kitabı setinin A1 düzeyi ders kitabında yer alan dinleme metinleri yukarıda sıralanan 8 kriter kapsamında incelenmiştir.

Bulgular

Kitabın 6 ünitesinde yer alan toplam 22 dinleme aktivitesinin yukarıda belirtilen kriterler temel alınarak incelenmesi sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

1. Kriter: Dinleme metinlerinin konuları göçmenler için önem arz etmeli.

Bilindiği üzere yabancı dil sadece o dili bilmek değil, ilgili dilin konuşulduğu ülkede yaşamak için de öğretilmektedir. Yabancı dili öğrenen kişiler söz konusu dilin konuşulduğu ülkeye turistik, ticaret, eğitim vb. amaçlarla gidebileceği gibi, o ülkede göçmen olarak yaşamak amacıyla da dil öğrenebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ve Türkiye’de yaşamakta olan sığınmacı/göçmen sayısı dikkate alındığında Türkçe öğretirken konuların göçmenler açısından önem arz etmesi de beklenmektedir. Dinleme metinleri de bu çerçevede göçmenler için önem arz etmektedir.

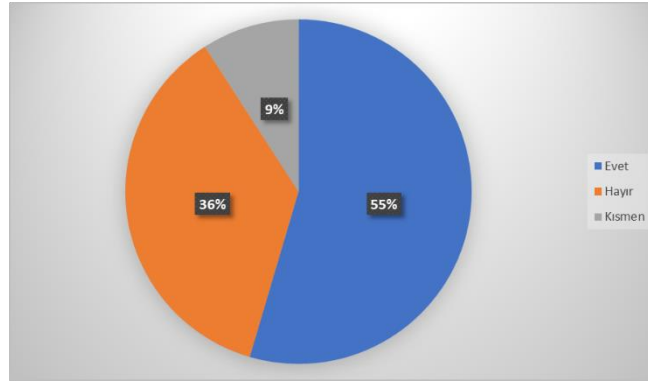

Şekil 1. Dinleme metinlerinin konuları göçmenler için önem arz ediyor mu?

Yapılan incelemede 22 dinleme metninin 14’ünün doğrudan göçmenlerle ilgili olmasa da, göçmenlerin günlük hayatın bir parçası olmalarından dolayı, dolaylı olarak göçmenleri de ilgilendirdiği belirlenmiştir. Bu nedenle dinleme metinlerinin %64’ünün kısmen göçmenler için önem arz ettiği söylenebilir. Bunun yanı sıra 2 dinleme metninin doğrudan göçmenleri ilgilendiren konuları içerdiği, 6 metnin ise göçmenlerle ilgili olmayan konuları içerdiği tespit edilmiştir.

2. Kriter: Konuşmalarda kişilerin birbirleriyle olan ilişki düzeyleri konu edilmeli.

Dinleme metinleri bilindiği üzere monolog ve diyalog şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Monolog içeren metinlerde kişinin aile bireylerinden, arkadaşlarından veya iletişim kurduğu diğer insanlardan nasıl bahsedeceği gibi durumlar kişilerin birbirleriyle olan ilişki düzeyleri hakkında ipucu vermektedir. Diyalog içeren metinlerde ise iki veya daha fazla sayıdaki karakterin birbirleriyle olan ilişki düzeyleri önem arz etmektedir. Konuşan kişiler arkadaş mı, aile bireyleri mi, aralarında ast-üst ilişkisi var mı veya tamamen yabancı kişiler mi gibi ilişkiler de söz konusu metinlerden anlaşılmalıdır. Dil öğrenmek sadece beceri temelli değil, komple bir süreçtir. Farklı kişilerle nasıl bir diyalog kurulması gerektiği, sen mi siz mi diye hitap edileceği gibi birçok faktör de günlük yaşam kültürü açısından önemlidir ve diğer becerilerde olduğu gibi dinleme becerisinde de ele alınmalıdır.

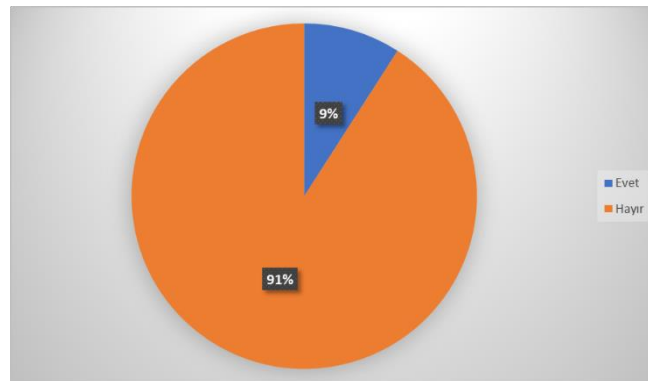

Şekil 2. Konuşmalarda kişilerin birbirleriyle olan ilişki düzeyleri konu edilmiş mi?

Yapılan inceleme neticesinde 22 dinleme metninden 12'sinde kişilerin ilişki düzeylerinin konu edildiği, 8'inde ise edilmediği belirlenmiştir. 2 dinleme metninde ise bu durumun kısmen gerçekleştiği görülmektedir.

3. Kriter: Ana dili konuşmayan karakterlere de yer verilmeli.

Yabancı dil derslerinde gerçekleşen dinleme aktivitelerinde öğrenciler kendilerini genellikle bilgi eksikliği olan kişilerle özdeşleştirmektedir. Örneğin saati söyleyen değil, saati soran veya adresi tarif eden değil, adresi soran kişi kimse genellikle kendilerini onların yerine koymaktadır. Türkçeyi öğrenen kişilerin ana dilleri Türkçe olmadığı için dinleme metinlerinde ana dili Türkçe olmayan karakterleri dinlediklerinde yine kendilerini onlarla özdeşleştirme imkânı bulacaklardır ve bu da dinlemenin daha etkili olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle dinleme metinlerinde ana dili konuşmayan karaktere de yer verilmesi beklenmektedir.

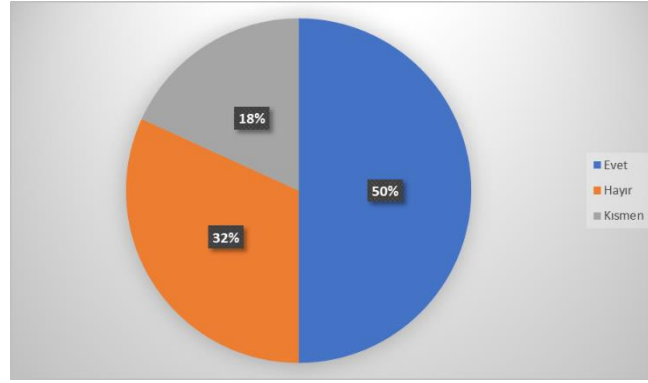

Şekil 3. Ana dili konuşmayan karakterler de var mı?

“Yabancılar İçin Türkçe” adlı ders kitabı setinin A1 düzeyi ders kitabında yer alan 22 dinleme metninde yer alan karakterler incelendiğinde 20 dinleme metninde Türk karakterlerin yer aldığı, sadece 2 metinde yabancı karakterlerin konu edildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan birinde Lionel isimli karakterin bir anısını oldukça akıcı ve kusursuz bir Türkçe ile anlattığı dikkat çekmektedir. Metnin, içeriğe uygun bir şekilde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bir yabancı tarafından seslendirilmiş olması öğrencilerin kendilerini o karakterle özdeşleştirebilmeleri için gerekli bir unsurdur.

4. Kriter: Metinler özgün (otantik) olmalı.

Diğer tüm becerilerde olduğu gibi, dinleme becerisinde de metinlerin özgün olması beklenmektedir. Bir diğer ifadeyle, günlük hayatta ana dili konuşucuları nasıl konuşuyorsa metinler de öyle seslendirilmelidir. Vurgular, tonlamalar, sesletim ve çevresel sesler günlük hayattaki gibi dinleyicinin karşısına çıkmalıdır. Böylelikle dinleyici kendisini o ortamdaymış gibi hissedebilecektir ve bu durum dinlemenin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

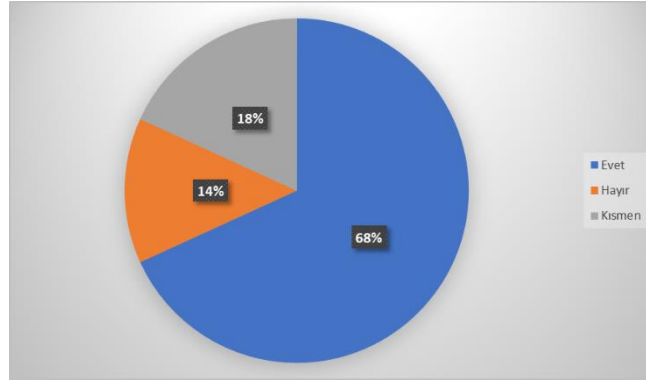

Şekil 4. Metinler özgün mü?

Bu doğrultuda incelenen dinleme metinlerinden 12’si özgün unsurları taşımaktadır. 6 dinleme metni ise özgünlükten uzak, daha çok yapay bir okuma şeklindedir. 4 metin ise kısmen olarak değerlendirilmiştir.

5. Kriter: Sadece kitabi dil değil, günlük sokak dili de yer almalı.

Bilindiği üzere günlük yaşam dilinde sadece standart dil kullanılmamakta, bunun yanı sıra sokak dili olarak tabir edilen dil de yer almaktadır. Yabancı dil eğitimi sürecinde sadece standart dile uygun metinler dinleyen öğrenciler, gerçek hayatta sokak dili ile karşılaştıklarında anlamada ve dolayısıyla da iletişimde sorun yaşayacaklardır. Bu nedenle en azından farkındalık oluşturmak amacıyla da olsa kitabi dilin yanı sıra günlük sokak dili unsurları içeren dinleme metinlerine de yer verilmelidir.

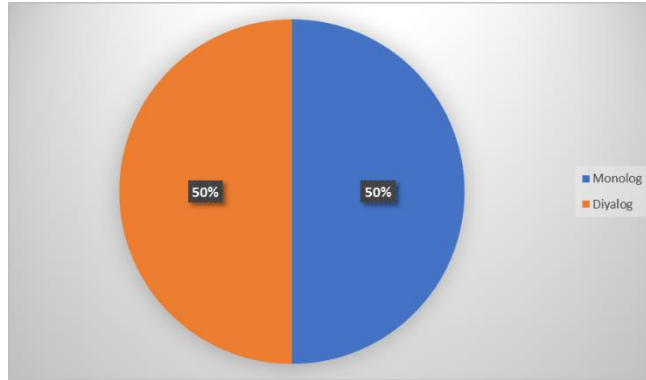

Şekil 5. Sadece kitabi dil mi konuşuluyor? Günlük sokak dili de yer alıyor mu?

Yapılan inceleme neticesinde yukarıda bahsedilen hususun dikkate alındığı ve sokak diline ait unsurların 15 metinde yer aldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 6 metin tamamıyla kitap dilinde yer alırken 4 dinleme metni kısmen bu çerçevede değerlendirilmiştir.

6. Kriter: Tüm metin türleri yer almalı (monolog/diyalog).

Dinleme monolog ve diyalog olmak üzere iki tür olarak sınıflandırılmaktadır. Bu türlerden monologda tek bir kişi konuşmakta iken, diyalogda en az iki kişinin karşılıklı konuşması gerçekleşmektedir. Diyalog metinlerinde birden fazla kişinin bir konu hakkında konuşmaları da söz konusudur. Bu nedenle her iki türe ait metinlerin de dinleme aktivitelerinde yer alması gerekmektedir.

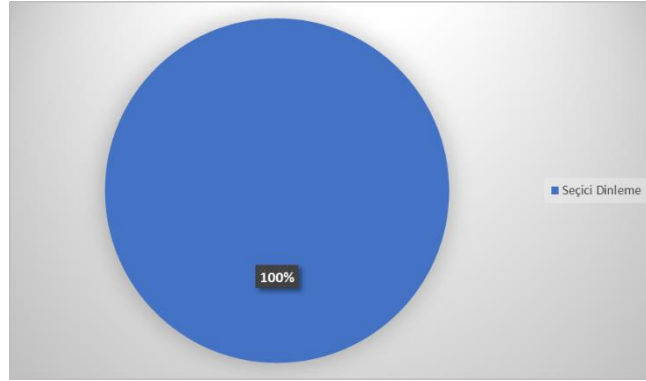
Şekil 6. Tüm metin türleri yer alıyor mu (monolog/diyalog)?

Araştırma kapsamında incelenen “Yabancılar İçin Türkçe” adlı ders kitabı setinin A1 düzeyi ders kitabında yer alan dinleme metinlerinin incelenmesi neticesinde 22 metnin 11’inin diyalog, 11’inin ise monolog türünü içerdiği belirlenmiştir. Yarı yarıya olan bu durum, her iki türün de önemsendiğinin bir göstergesidir.

7. Kriter: Farklı dinleme türleri kullanılmalı.

Dinleme türleri konusunda literatürde farklı sınıflandırmalar yapılsa da, Arı (2013: 193-196), dinleme türlerini en genel hâliyle “Seçici, Katılımlı, Etkili, Eleştirel ve Empatik Dinleme” olmak üzere beş başlık altında toplamaktadır. Bu çerçevede bakıldığında en azından bu beş türde dinlemenin gerçekleşmesi ve bu doğrultuda soruların sorulması gerekmektedir. Farklı dinleme türlerinin kullanılmasının istenmesi, öğrencilerin günlük hayatta farklı şekilde dinleme yapmaları gerektiği ile ilgilidir. Yabancı dil ders kitaplarında kullanılan dinleme

metinlerinde de farklı türlerin kullanılması bu açıdan önem arz etmekte ve dolayısıyla ders kitaplarında yer almaktadır.

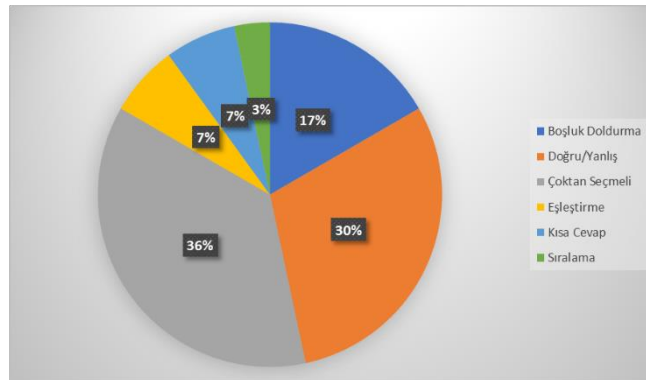

Şekil 7. Farklı dinleme türleri kullanılmadı.

Yapılan inceleme sonucunda araştırılan ders kitabında yer alan 22 dinleme metni ile ilgili soruların tamamının “Seçici Dinlemeye” yönelik olduğu, diğer türlerin yanı sıra yukarıda bahsedilen “Katılımlı, Etkili, Eleştirel ve Empatik Dinleme” türlerine yönelik soruların yer almadığı belirlenmiştir.

Kriter 8: Tüm soru tiplerine yer verilmeli.

Uluslararası düzeyde yapılan sınavlarda soru türü olarak “çoktan seçmeli, eşleştirme, cümle tamamlama, kısa cevap, doğru yanlış ve açık uçlu” sorular kullanılmaktadır (Tarı Yardımcı ve Elmalı, 2021: 7). Bu açıdan bakıldığında söz konusu soru tiplerinin dinleme becerisinin ölçülmesinde kullanılması beklenmektedir. Farklı soru tiplerinin kullanılması öğrencileri tekdüzelikten kurtarmakta ve daha dikkatli dinlemeye teşvik etmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerine yönelik olarak hazırlanan soru türlerinin çeşitli olması önem arz etmektedir.

Şekil 8. Tüm soru tipleri var mı?

Dinleme metinlerine yönelik olarak hazırlanan soru tiplerine bakıldığında 22 dinleme metnini ölçmeye yönelik toplam 30 soru türü olduğu görülmektedir. Bunun nedeni 8 dinlemede 2 farklı soru tipinin yer almasıdır. Kullanılan soru türlerine bakıldığında ise en fazla çoktan seçmeli soruların (11) kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 9 soruda doğru yanlış, 5 soruda boşluk doldurma, 2 soruda eşleştirme, 2 soruda kısa cevap ve 1 soruda ise sıralama sorularının yer aldığı görülmektedir.

Sonuç

Temel dil becerilerin en önemli unsurlarından birisi olan dinleme becerisinin yabancılara Türkçe öğretimine yönelik olarak hazırlanmış olan “Yabancılar İçin Türkçe” adlı ders kitabı setinin örneklem olarak seçilen A1 düzeyindeki kitabında ne ölçüde yer aldığı bu araştırma kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede Anita Klinglmair tarafından derlenen kriterlere göre incelenmesi neticesinde kitabın genelindeki dinleme metinlerinin konularının göçmenler için kısmen önem arz ettiği sonucuna varılmıştır. Kısmen olarak belirlenmesindeki neden, söz konusu konuların doğrudan bir göçmenin karşılaşabileceği durumları ele almamasından, genel olarak tüm vatandaşları kapsamasından kaynaklanmaktadır.

Bunun yanı sıra dinleme metinlerinde yer alan konuşmalarda kişilerin birbirleriyle olan ilişki düzeylerinin genel olarak konu edildiği, bu durumun diyalog içerikli metinlerde yer aldığı anlaşılmıştır.

Dinleme metinlerinde yer alan bazı karakterlerin hedef dili öğrenen kişilerden olması da özellikle öğrencilerin kendilerini onlarla özdeşleştirmeleri açısından önemlidir. Bu nedenle bu doğrultuda seslendirmelerin yapılması da öğrenmeyi destekleyecektir. Söz konusu dinleme metinlerinde ana dili konuşmayan karakterlere yer verilmemiş olması bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Kitapta yer alan dinlemelerin içeriklerinin büyük oranda günlük hayatta kullanılmakta olan konulardan oluştuğu görülmektedir. Bu açıdan metinler özgün (otantik) olarak değerlendirilmiştir. Fakat buna rağmen özellikle diksiyon ve vurgular özgünlükten uzak ve adeta bir metni seslendirme izlenimi uyandırmaktadır.

Aynı durum “Sadece kitabı dil mi konuşuluyor? Günlük sokak dili de yer alıyor mu?” kriteri için de geçerlidir. Seslendirilen metinler günlük sokakta konuşulan dille alakalı olsa da dinleyicide vurgu ve tonlama eksikliğinden dolayı o intibayı uyandırmamaktadır.

“Tüm metin türlerinin (monolog/diyalog)” yer alması gerektiği kriterine kitapta tamamen uyulduğu, bu doğrultuda eşit düzeyde monolog ve diyaloglara yer verildiği belirlenmiştir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi dinlemenin global dinleme, detaylı dinlemenin yanı sıra “katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, not alarak dinleme, kendini konuşanın yerine koyarak dinleme (empati kurma), yaratıcı dinleme, seçici dinleme ve eleştirel dinleme” (Benzer ve Arslan, 2022: 257) gibi birçok türü vardır. A1 düzeyinde bunların hepsini uygulamak seviye açısından mümkün olmayabilse de en azından global, seçici, detaylı gibi dinleme türlerine yer verilebileceği bilinmektedir. Sadece seçici dinleme türüne yer verilen kitap bu nedenle “farklı dinleme türleri kullanılmalıdır” kriterini sağlamamıştır.

İncelenen ders kitabında yer alan dinleme metinlerinin anlaşılıp anlaşılmadığının ölçülmesi amacıyla kullanılan soru tiplerindeki çeşitlilik göze çarpmaktadır. Hemen hemen tüm soru türlerine yer veren kitap, “tüm soru tipleri yer almalı” kriterini büyük oranda karşılamaktadır.

Tüm bu tespitler neticesinde, A1 düzeyi “Yabancılar İçin Türkçe” adlı ders kitabının dinleme metinlerinin kişilerin birbirleri ile olan ilişki düzeyleri, özgünlük, günlük konuşma dili, metin ve soru tipleri (2, 4, 5, 6 ve 8. kriter) açısından yeterli olduğu, metin konuları açısından

kısmen yeterli (1. kriter) ve ana dili konuşan karakter ile farklı dinleme türleri açısından (3 ve 7. kriter) geliştirilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Bunun yanı sıra, dinleme metinlerinin konularının göçmenlerle daha fazla ilişkilendirilmesi, ana dili konuşmayan karakterlerin de seslendirmelerde yer alması ve farklı dinleme türlerinin kullanılmasının yanı sıra tüm metinlere çevresel arka plan seslerinin dâhil edilmesi neticesinde incelenen kitabı kullanan öğrencilerin dinleme becerilerinin daha fazla gelişebileceği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Aldyab, A. (2017). Dil öğreniminde dinlemenin önemi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Özel Sayı 2*, 440-448. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjcss/issue/33182/369817>
- Arı, G. (2013). Dinleme/izleme öğretimi, *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi* içinde (s. 189- 215). Yıldız, C., Ankara: Pegem.
- Benzer, A. ve Arslan, Ş. (2022). Dinleme türlerinin adlandırma ve sınıflama bakımından eleştirisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 254-267. <https://dx.doi.org/10.29000/rumelide.1132852>
- Demirel, Ö. (2021). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Epçaçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 331-352. <https://dx.doi.org/10.14520/adyusbd.483>
- Gücüyeter, B. (2009). Türk dili ve edebiyatı derslerinde dinleme eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 161-170. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2824/38135>
- Klinglmair, A. (2008). *Zur Rolle des Hörens im Deutsch als Zweitspracheunterricht Analyse von Hörmaterial ausgewählter Lehrwerke im Hinblick auf ihren Einsatz im Unterricht erwachsener MigrantInnen*. (Diplomarbeit, Universität Wien, Wien). Erişim adresi <https://phaidra.univie.ac.at/open/o:1251002>
- Korkmaz, C. B. (2019). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan dinleme metinlerinin kelime sayıları. *International Journal of Language Academy*, 7(1), 261-278. <https://dx.doi.org/10.18033/ijla.4098>
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.). (2020). *Yabancılar için Türkçe A1 temel düzey*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER).
- Lüle Mert, E. (2016). Türkçe öğretmen adaylarının üstbilişsel dinlediğini anlamaya yönelik farkındalıkları. *Turkish Studies*, 11(21), 501-520. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11279>
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem.
- Tarı Yardımcı, B. ve Elmalı, M. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde B1 düzeyinde dinleme sınavı geliştirme. *Dilbilim*, (36), 1-21. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim/issue/64111/935593>
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Temur, T. (2001). Dinleme becerisi, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8* içinde (s. 61-72). Küçükahmet, L., Ankara: Nobel.

Structured Abstract

This study examined the listening activities in the coursebooks used for teaching Turkish as a foreign language. The listening texts in the A1 level coursebook of the “Turkish for Foreigners” textbook set published by Gazi University Turkish Language Learning Research and Application Center (TÖMER) were selected as samples. These selected listening texts were examined according to the criteria compiled by Anita Klinglmair from the criteria catalogs developed by scientists named Barkowski, Beile, and Kast, who researched listening skills. Out of a total of sixteen criteria in the relevant catalog, eight criteria that are considered to be suitable for the A1 level are discussed in this study. Other criteria were excluded from the research because they required a level above the A1 level due to features such as the regional dialect (Regiolekt) and the language of a specific social group (Soziolekt) mentioned in the listening texts.

Accordingly, the elements that should be present in the listening texts in foreign language teaching coursebooks are listed as follows:

- 1- The topics of the listening texts should be necessary for immigrants.
- 2- The relationship levels of the people with each other should be mentioned in the conversations.
- 3- Non-native-speaking characters should also be included.
- 4- Texts must be authentic.
- 5- Not only book language but also daily colloquial language should be included.
- 6- All text types should be included (monologue/dialogue).
- 7- Different types of listening should be used.
- 8- All question types should be included.

In the research, the document analysis method, which is defined as “obtaining, reviewing, questioning and analyzing various documents described as primary or secondary sources that constitute the data set of the research” (Özkan, 2021: 2), and within this scope, the content analysis technique was used.

As a result of the analysis, it was concluded that the subjects of the listening texts in the coursebook are partially crucial for immigrants. The reason why it is determined partially is that the topics in question do not directly address the situations that an immigrant may encounter but generally involve all citizens.

In addition, it was understood that the relationship levels of the people with each other in the conversations in the listening texts were generally mentioned, and this situation took place in the texts with dialogue content.

The fact that some of the characters in the listening texts are foreigners is also essential, especially for the students to identify with these characters. For this reason, making vocalizations in this direction will also support learning. That non-native speaking characters are not included in the listening texts in question draws attention as a deficiency.

The content of the listening texts in the coursebook mainly consists of topics that are used in daily life. In this respect, the texts were evaluated as authentic. However, despite this, the diction and accents are far from authentic and give the impression of vocalizing an unauthentic text.

The same situation is in question for the criterion "Is only the book language spoken? Does the daily colloquial language also take place?" Although the voiced texts are related to the language spoken in daily life, they do not evoke that impression due to the listener's lack of emphasis and intonation.

It has been determined that the criterion that "all text types (monologue/dialogue)" should be included is fully complied with in the coursebook, and in this context, monologues and dialogues are included equally.

As mentioned above, there are many types of listening, such as global listening, detailed listening, selective listening, participatory listening, non-participatory listening, note-taking listening, listening by putting oneself in the speaker's shoes (empathizing), and creative listening. Although it may not be possible to apply all of these listening types at the A1 level, it is known that at least global, selective, and detailed listening types can be included. For this reason, the coursebook, which provides for only selective listening, does not fulfill the criterion that "different types of listening should be used."

The diversity in the question types used to measure the comprehension of the listening texts in the analyzed coursebook draws attention. The coursebook, which includes almost all kinds of questions, fulfills the criterion of "all question types should be included" extensively.

As a result of all these findings, it has been determined that the listening texts of the A1 level "Turkish for Foreigners" coursebook are sufficient in terms of the level of relationship between people, authenticity, colloquial language, text and question types (2nd, 4th, 5th, 6th and 8th criteria), partially sufficient in terms of text topics (1st criterion) and need to be improved in terms of native speaker character and different listening types (3rd and 7th criteria).